

Критика, бібліографія

УДК 821.161.2.09

«РЕЗИСТАНС» ІМПЕРАТИВУ ТАРАСА САЛИГИ

Л. І. Різник

Письменник, Львівська обласна організація НСПУ

Стаття-роздум про книгу літературознавчих праць Тараса Салиги «Воздвиження храму».

Ключові слова: критика, стиль, українська література, поезія, літературознавство, образна система.

*Ти, розуме-бистроуме!
Порви пута віковії
Що скували думку
Людську!*

Іван Франко

На сьогоднішній день, у період особливого загострення змагань українства за утвердження в Українській Державі в культурному, мовному чинниках, професор Львівського національного університету імені Івана Франка Тарас Салига є одним із найпродуктивніших серед відомих літературознавців і критиків у справі актуалізації імен і творчості українських поетів, материкових і діаспорних, тих, що відійшли у вічність, і нині суших, в поезії яких потужним струменем «рве до бою» високоталановите слово болю і протесту. Науковець це вагомо засвідчив і новою книгою «Воздвиження храму», яка з початком року стала читацьким набутком у державному видавництві «Світ», фоліант на п'ятсот сторінок та «десятим кеглем»! – чи не найперша ознака «вагомості»... Отже, поле обширне, що дає можливість сумлінному дослідникові продемонструвати свої творчі й наукові спромоги в усій повноті таланту і майстерності.

На титулі книги жанру не означено, проте з побічного огляду легко переконатися, що це не монографія, а зібрання літературознавчих праць, які досі чи то виходили окремо, чи слугували ґрунтовними передмовами до фундаментальних видань славних українських поетів-класиків, чи «сильвети» або «штрихи до портретів» сучасних визначних майстрів поетичного слова, чи критичні або полемічні статті, опубліковані останнім часом у «Літературній Україні» та в «товстих» часописах.

Насамперед будиться цікавість: таке розмаїття матеріалу «академічного» – і чому зібране під одним інтригуючим «дахом» «неакадемічного» характеру – «Воздвиження храму»? Треба думати, якщо об'єктом дослідження вченого суть поезія, то й елемент образності, метафоричності й у назві не тільки доречний...

До речі! – хочеться тут же підкреслити, що Тарас Салига ще з перших дослідницьких статей про доробок того чи іншого поета виявив унікальний стиль (можна вважати і власною школою) рідкісного серед критиків аналітика, який не препарує поезію скальпелем холодного розуму, а, йдучи від «Серця! Серця! Серця!» (за І. Франком), прагне вступити в поетичний світ автора «образно», щоби не порушити цілості-гармонії досліджуваного світу; прагне й читача повести за собою «екскурсійно» (експонати руками не рухати!), збагатити його емоційними спостереженнями над творчими дивами таланту, – послідовно заперечуючи слова Донцова з його книги «Дві літератури...», що «драматизм, сарказм, протест, динамізм, – це зворушення майже незнане українській літературі». Щоб не бути голослівним, два свідчення відомих учених. Іван Денисюк: «У стилі своїх праць він позбувся надмірної ускладненості речень – його фрази легкі, граціозні, елегантні, тактовно зі смаком заквітчані образним словом» (із статті «Стежка до характерника»); Микола Ільницький: «самохарактеристика автора визначає й домінують його стилю, в якому аналітичне начало поєднано з публіцистичним, що особливо виявляється в його виступах, присвячених творчості класиків української літератури (Тараса Шевченка, Івана Франка, Василя Стефаника), в яких підкреслена актуальність їх творчості» (зі статті «За покликом великого світла»).

В анотації до видання лаконічно, в руслі змістовної наповненості назви, зазначено: «Герменевтична філософія книги... просякнута духом історичної місії українського художнього слова, що завжди служило і служить нині будовотворчою матерією у «воздвиженні» храму душі. Століттями цей храм нівеличили та руйнували, а він усупереч усьому стоїть і зачаровує своєю величчю і красою. Ні каземати і царські заборони, ні циркуляри та укази, ні пресуворий режим комуністичної імперії, ані різні безбатченки не здолали його. Тарас Шевченко, Іван Франко, Євген Маланюк, Микола Вінграновський, Петро Скунець, автори українського художнього «резистансу» та художньої «реконкїсти», як і нині суцї поети – його зодчі. «Воздвиження храму» – теперішній час, бо духовна будівля ніколи не є завершеною, вона у постійному вдосконаленні».

Здавалось би, от і вичерпна відповідь... а все решту в текстах – лише ілюстрація задекларованого. Цим і продиктований вибір поетів для аналізу... Та з-під пера Тараса Салиги тексти виходять значно складніші... й цікавіші; тож однією, хоч і промовистою, формулою не обійтися. Якщо знову ж іти від «поезії», то книга чимсь і нагадує поетичну збірку, де кожен вірш і як самостійний твір, і як частина загального задуму; власне, вона справляє враження антології, – тільки не «вибраних зразків поезії», а вбраних зразків літературознавчих творів про поезію,

пронизаних темою «воздвиження». Мало цього, якщо «образно», – без перебільшень! – породжує відчуття дивовижного «дерева життя»... могутнього та вельми вивищеного, з глибоким корінням і надто розгалуженою кроною, «дерева» українського етногенезу в тягlostі досліджуваних історичних подій, творчих діянь видатних українських поетів, надто різних за виявом талантів та надто віддалених між собою епох.

А ще, в читача, знайомого з повістю німецького письменника, лауреата Нобелівської премії Гюнтера Грасса «Зустріч в Тельгте», може виникнути алузія з описаним у повісті зібранням німецьких поетів під час Тридцятилітньої війни, що в історію вписана як «танець смерті»: було винищено в Німеччині, як підтвердять історики, «до трьох четвертих населення». «Водночас це була епоха високого духовного злету Німеччини». Автор «зводить» у містечко Тельгте поетів зі всіх німецьких «земель» для поетичного «турніру» на тему миру, чистоти німецької мови, об'єднання нації через культуру. А хіба українці менше натерпілися в ХХ-му столітті – протягом двох світових воєн, сталінських репресій, голодоморів?! От і «скликає» Тарас Салига поетів з усіх українських «земель», материкових і діаспорних, з багатьох епох – Тараса Шевченка, Івана Франка, Пантелеймона Куліша, Євгена Маланюка, Юрія Дарагана, Наталю Лівницьку-Холодну, Олексу Стефановича, Василя Хмелюка, Святослава Гординського, Оксану Лятуринську, Галю Мазуренко, Романа Купчинського, Богдана Кравціва, Володимира Державина, Юрія Липу, Максима Рильського, Володимира Сосюру, Миколу Вінграновського, Василя Стуса, Петра Скунця, Ліну Костенко, Івана Драча, Бориса Олійника, Дмитра Павличка, Ігоря Калинця, Леоніда Талалая, Василя Голобородька, Василя Герасим'юка, Степана Пушика, Ярослава Лесіва, Миколу Петренка, Романа Кудлика, Богдана Стельмаха, Петра Перебийноса, Віктора Грабовського, Тараса Унгуряна і несть ім числа... на поліфонічне змагання в поетичному слові про виживання нації під час «танцю смерті» в Україні під колонізаторами розмаїтих мастей, про виживання української культури, мови шляхом розбудови «храму», шляхом звільнення душ заблуканих українців од підлого малоросійства.

Звісно, твори, включені в «антологію», не писані навмисно під «єдину тему». Різні вони щодо задумів. Різноаспектні. Насичені багатством творчих зацікавлень, проблем, дискурсів. Але об'єднуються домінантною ідеєю – і то здебільшого лише з огляду на світоглядні позиції автора – ідеєю «розчищення місця» для розбудови храму душі українця, конкретно: очищення української душі від бруду малороса. Як зазначено в розділі «До Кобзаря...»: «Малорос... Шевченко перший вжив це слово. За виразом Є. Маланюка, «як слово ганьби й погорди», яким він поставив діагноз і сформулював національне каліцтво». Відтак – у розвідці «Молитвослов від Василя Стуса»: «Як колись Шевченка – тепер Стуса огорнула чужина, а Україна не йде із серця...

Обабіч – чужаниця – чужина.

— — — — —

*І даленіє дальня Україна
Ошукана, оспала, навісна.*

Та аж до «нині сущого» поета Богдана Стельмаха, який волає:

*Повертайте мене Україні
По слідах вороного коня,
По стрілі тополиної тіні
Повертайте мене Україні
З-під ворожого нам вороння.*

...Якщо хоч одного «заблуканого» українця книга Тараса Салиги «поверне Україні», то вже ненамарно вона побачила світ, – хоча весь матеріал за силою творчого духу вселяє впевненість, що варто сподіватися більшого...

Українське «малоросійство» тісно сплітається з російським «москальством» – це й вдало підкреслює автор цитатою з твору Василя Барки «Правда Кобзаря»: «Для самих росіян, які теж терплять гніт і роззор від свого москальства, неможливо привернути ні волю, ні демократію, ні добробут, ні пошану в світі і дружбу з сусідами, доки не відбудеться домашній і найбільший переворот: звільнення Росії від москалізму, всіх видів і форм його...».

Структурний принцип організації матеріалу в книзі підказує, що автор, крім основного завдання, ставить собі й надзавдання. Початковими є розділи, присвячені Т. Шевченкові та І. Франкові, за суттю своєю в значній мірі полемічні. Зрозуміло, що для збагачення «ідеї» книги тут є в кого черпати... Однак, Т. Салига чітко усвідомлює, що для повноцінного звучання «свідчень» Кобзаря і Каменяря необхідно насамперед очистити з цих постатей «леп» радянського літературознавства й звільнити від «псевдонаукових масок, що їх силкуються одягати на геніїв сучасні «конструктивісти».

Тарас Салига веде полеміку з професором із Гарвардського університету Джорджем Грабовичем, який вельми заклопотаний такими «титулами» Тараса Шевченка, як «кобзар», «геній», «провидець», – от би позбавити поета цих «титулів», той би нарешті «став подібним до великих європейців»; веде полеміку з науковцем із Києва Тамарою Гундоровою, яка не менш заклопотана «титулом» Івана Франка – «Великий Каменярь»... Веде полеміку настільки сміливо, з «відкритим заборолом», що починає книгу доповіддю до 180-річчя від дня народження Кобзаря «Шевченко і ми», яку й зачинає «формулою»: «І знову маємо Різдво – Різдво українського Пророка, який дав своєму народові Святе письмо», – не остерігаючись викликати в професора Грабовича злорадне бажання додати до перелічених «титулів» ще один... Так само сміливо він виступає в розділі про І. Франка: «Питання Шевченко – Кобзар чи не Кобзар, Франко – Каменярь чи не Каменярь – це не проблема. Це наша традиція так іменувати Велетів національного духу. Ось проблема уже духовна – цуратися своїх традицій, сприймати їх за перешкоду на шляху до європейськості...» – аргументовано заперечивши «масонство» Франкове чи всякі інші вигадані «європейські» бузинізи. У полеміці, навіть гост-

рій, Тарас Салига, незважаючи на емоційність не вдається до «ненаукових» аргументів чи випадів, дотримуючись насамперед об'єктивної доказовості, що навіть малопідготовлений читач відчує правду за науковцем, методологічну і фактичну.

Тож перші розділи і звучать як необхідний заспів до теми – такої надто відповідальної, – де можна й потрібно допуститися вмотивованої глорифікації, але ні в якому разі не сходити на будь-яку декларативність. Якщо автор і залучає до тексту афористичний вислів Дмитра Павличка: «Шевченко народив, а Франко виховав українську націю», – то в контексті цей вислів природній.

Храм, звісно, – не лише «дзвони»; храм – це багатовимірний архітектурно-мистецький витвір, це й пастир і паства, навіть випадковий блукач, що втомлений далекими дорогами, заїде відпочити душею і помолитися. В основі храму – хресна дорога, що завершується Голгофою. Цей мотив особливо випукло проступає в поезії українців, яких не минула «чаша сія». Тому і наступний розділ «Крізь часу плин» Тарас Салига починає статтею «...Христос – то чинна путь до Бога» (рядок з поезії Євгена Маланюка) й пише: «Багатопланові поетичні візії майстрів художнього слова, що ядром своїх роздумів обрали біблійні постулати із книг Левита, Рути, Ездри, Йова, Екклезіаста чи з учень старозавітних пророків Ісаї, Єремії, Даниїла і Осії та інших біблійних джерел, себто художні твори Б.-І. Антонича, Павла Филиповича, Юрія Липи, Миколи Філянського, Теодосія Осьмачки, Петра Карманського, Василя Пачовського та багатьох авторів природно засвідчують неперервність євангельської ідеї віри в спасіння людини...».

А далі... мотиви Крут у поезії Володимира Яніва, Павла Тичини («одчинились двері: всі шляхи в крові...»), в пророчих словах Євгена Маланюка: «У Крутах «психологічно й хронологічно починається в нашій житті тип н о в і т н ь о г о українця, тип, що намагається надати проявам укранськості ціхи справжнього вже н а ц і о н а л ь н о г о стилю...» в творах Олесея Бабія, Олександра Олесея, Юрія Клена, Б.-І. Антонича... Невипадково за «Крутами» йде розвідка про Симона Петлюру, – з іменем якого в обіг увійшли поняття «петлюрівець», «петлюрівщина», якими означувано вже очищені від «малоросійства» явища, ворожі «москальству». Тимто, як пише автор, «...на щастя, Симон Петлюра живий, Дух його не прострелено навіть зразом московських куль».

Тема Крут органічно перетікає до теми героїчної епопеї Повстанської Армії, збагатившись мотивами поезії, пісенного мелосу Січових стрільців. «Крутянські мотиви у поезії періоду другої світової війни, особливо в поезії еміграційній, доволі розлогі. Майже кожне тогочасне періодичне видання друкувало вірші відомих і малознаних авторів, у яких подвиги героїв УПА зіставлялися з героїкою Крут і мобілізували національно-визвольний дух народу на відновлення державної незалежності України». Такий висновок робить Тарас Салига після докладного співставлення творчості Володимира Яніва, Олекси Стефановича, Олега Ольжича з поезією упівського поета Марка Боеслава.

Привабливість і оригінальність розділу «Крізь часу плин» – у його ненавмисній поліфонічності тем і мотивів у поезії величезного грона першорядних українських поетів часів оздоровлення і відродження бойового духу нації після поразок 1918-1920 років до другої світової війни. Статті цього розділу, очевидно, писані в різні періоди, для різних творчих потреб, але, зібрані разом, творять враження монографії. Монографічність, однак, чисто зовнішня. Об'єднання в цілісний сплав творчості таких поетів, як Юрій Дараган, Олекса Стефанович, Святослав Гординський, Роман Купчинський чи Галя Мазуренко, відбувається лише завдяки авторській громадянській позиції. Ця позиція вивірена, відсортована, тому авторові легко вдається підібрати ключ до найглибшої таїни душі кожного поета; «тайне» зробити «явним» для пізнання того величезного інтелектуального, творчого, культурного, духовного багатства, витвореного генієм поетів-героїв, що їх довгий час комуно-більшовицька репресивна машина «ув'язнювала» в спецхронах, не допускала для культурного вжитку народові.

Цілком підставово можна зараховувати до творчого подвигу Тараса Салиги його «відкриття» та всебічну інтерпретацію творчості Євгена Маланюка. Літературознавець-учений не лише послідовно й витончено аналізує доробок поета – двадцять збірок поезії та чимало публіцистичного й епістолярного матеріалу – він і з дивовижною напругою непідробленого, не «фанфарного» (за Уласом Самчуком) пафосу прагне передати читачеві свою душевну захопленість цим видатним поетом. Якщо пафос може іноді пошкодити науковості дослідження, то не в творах Т. Салиги. В цього автора пафос – навпаки: викликає у читача більше довір'я до висновків дослідника та навіть до найсміливіших гіпотетичних припущень.

У книзі постать Є Маланюка займає найбільше місця – у всій своїй багатогранності й величі. Та знову ж таки, виходячи зі світоглядності автора. Таке враження, що Т. Салига ще з університетської лави, в силу свого виховання, мріяв про такого українського поета як Євген Маланюк, а коли «відкрив» собі його, то це буквально потрясло. Бо, по суті, впродовж тривалого періоду він звертається в тій чи іншій мірі до цього імені. Вчений у творчому захопленні не може «насититися» маланюківським духом, аналізуючи при тім доробок інших творців. Тому й книга має антологічну цільність і монографічний характер.

У «Пролозі» до розділу професор «описує» поета-класика так: «Тут постає Маланюк: Маланюк-залізо, Маланюк-засторога, Маланюк-докір, Маланюк-провидець, Маланюк-сурма... Безперечно, явище Маланюка – це не тільки історичне явище великого письменника, але й незвичайного політика і борця. «У чорний час зневаг, насильства, гвалту й муки, коли регоче хам...», Маланюк викликає вогонь на себе... Він – «син свого народу-сліпця відвічного, каліки і раба», – навіть якщо на нього шквал атак з брутальними кулями метафор, – не опускає меча. Він наступає і не програє, він веде свій прицільний вогонь по малоросах, як сам каже, – по «національно-дефективних типах, скалічених психічно,

духовно...» Мало цього, в статті «Поезія і ніж» та строфи – на шаблі...» додає: «Ніхто серед класиків української літератури не має стільки метафоричних «других імен» (похідних від їх творчості), як Євген Маланюк. Він – Боян Степової Еллади, Залізних імператор строф, Князь Духу...» І не страшно професорові, що опоненти-«європеїзатори» звинуватять його у надмірній «титулзації» Євгена Маланюка, бо науковець впевнений у своїй спроможності, в своєму стилі, в могутності Маланюкової поезії, теж спроможної захистити найгучніші «другі імена» свого творця. Заглибившись з якоюсь містичною любов'ю у добуток Є. Маланюка, вчений знаходить гідну аргументацію для кожного «титула» як у поезії, так і в його публіцистиці, на тлі широкого, потужного літературного процесу цілої доби, в оцінці багатьох видатних сучасників, зокрема Олени Теліги, Олега Ольжича, Юрія Липи, Богдана Кравціва, Оксани Лятуринської...

Євген Маланюк тяжко страждав у вимушеній еміграції без «рідного чорнозему», але йому пощастило, що там він мав вільні руки і не треба було, як-то під більшовицьким режимом, щоб мати право сказати щось сокровенне «езопівською мовою», бити поклони «ленінській» ідеології, хоч кожен такий поклін радше виглядав, як «чортові кочерга», бо ідеологія, однак, упала: З «вільними руками» зміг і на повну силу розкрити свій талант; його творчість і тепер б'є по малоросійству якнайвлучніше й потрібна для розбудови «храму» в повному обсязі. Очевидно, Т. Салига «розроблятиме» цю «золоту жилу» й у подальшій своїй творчості, «бо духовна будівля ніколи не є завершеною, вона у постійному вдосконаленні».

Книга завершується великим розділом з такою ж, на перший погляд, інтегрально-багатообіцяючою назвою «Вчора і сьогодні». Тут ідея «Воздвиження храму» не зникає, а збагачується, ненав'язливо інтерполюється із «вчора» на новітні періоди історичні, соціальні, творчі, аж на поетичну діяльність «шістдесятників», «репресованих» у таборах чи «під домашнім арештом» та групи «сьогоднішніх», поезія яких в унісоні зі звучанням Маланюкових «залізних строф».

Розділ починається полемічною статтею «Вольтова дуга» слова Ліни Костенко», де якраз одним із вагомих аргументів проти приписування поетесі «упадання в тоталітарний дискурс» з боку нинішніх дослідниць є посилання на думки Євгена Маланюка, який «ще 1959 р. зачислив її (Ліну Костенко. – Л.Р.) «до української інтелектуальної еліти, що є запорукою нескоренності нації». І ще: «у своєму нотатнику Є. Маланюк записав: «А Ліна... Духовна суверенність. Україна в серці і мозку. І цього Ліні не вибачать». У цьому контексті Т. Салига доречно наводить рядки з «Оди ворогам» Ліни Костенко: «...якщо мене ви й зігнете в дугу, то ця дуга, напевно, буде вольтова». У такому разі аргументованість автора статті не підлягає ніяким сумнівам.

Отже, на «поетичний диспут» Т. Салига «скликав» чимало славних імен, правда, багатьох відомих нема, та всіх і неможливо навіть у такій великій за обсягом праці. Він привів тих, хто в різні часи потрап-

ляв у поле його особистих уподобань і творчих зацікавлень – на це має право й кожен із літературознавців, виходячи зі своїх поглядів на вітчизняну поетичну «світобудову». Проте коло його «уподобань і зацікавлень» доволі широке й потужне. Крім Ліни Костенко тут і Микола Вінграновський, Іван Драч... Стаття «Поет – це слово, це його життя» як передмова до видання творів М. Вінграновського – дослідження багатовимірне, проте в зачині акцентується на рядках: «Ні! Цей народ із крові і землі Я не віддам нікому і нізащо!» У статті про І. Драча наголошується на його поемі «Чорнобильська мадонна» – тут сама назва промовляє...

Стаття «У замкненому колі», що торкається поезії Бориса Олійника, хоч закрююється полемічно, але переходить таки в «Неполемічні нотатки...», де автор обстоює тезу, що «моральність, чесність, невідступність од правди – це постійні гасла на поетичних і громадськородіяльних знаменах Б. Олійника...».

Присутній тут і Василь Стус у повній мотивації свого «Молитослова», зі своєю «хресною дорогою», що означає, – як пише автор, – «...не самозречення, не самовідмова від обраного шляху, а з Божої ласки – офіра власним життям, що має стати уроком для інших, аби ті інші збагнули себе і світ у собі». Та не для рабського смирення поет «молиться», коли звертається: «Боже, розплати шаленої, Боже, шаленої мсти, Лютості всенаученної Нам всякчас відпусти», – будучи свідком безбожності й сатанинської жорстокості катів.

«Тасмниця любові» – невелика та лаконічна стаття-роздум «про постать Івана Франка в поезії Д. Павличка...» як міст від сучасності «до одного з найбільших синів людства» (за Д. Павличком), на якому і зав'язана ідея «храму». Бо є в кого вчитися! Автор наводить слова Романа Лубківського: «Навчаючись у Франка, Дмитро Павличко викував свій мистецький інструментарій – від гімну до інвективи, від сонета до терцини, від ліричного ескіза до високодраматизованої ліричної сповіді. Франківські асоціації, образи, паралелі, зрештою, сама атмосфера Франкового часу, оточення чи реалії побуту виконують не стилізаторську чи описову функцію – вони живуть повновартісним життям, впливають на наші думки й почуття». Чим автор книги й підкреслює, що класик, Каменяр, прислуговується до «воздвиження» не лише непроминальним словом своїм, але й «наукою» талантам, які, завдяки власній мудрості, вмінуть вчитися.

Ігор Калинець може твердити, що він цілком самодостатній у стилі, в образній системі, зрештою, в тематиці. Тарас Салига, проте, в «штрихах до літературної силуети Ігоря Калинця», не применшуючи справді виняткової самодостатності його поезії, знаходить слова самого ж поета: «Антонич дав мені відчуття Батьківщини, землі. Навчив метафорично мислити, будувати книжку за принципом «не повторись». У шістдесятих відкрив для себе Євгена Маланюка, Олега Ольжича, Олену Телігу, Леоніда Мосендза...». Отже, до величної будови можна й навіть дуже цінно, – як доводить аналітик, – додавати «матеріал» чи «творін-

ня» чисто власного виробу, не конче користуватися інструментом інших, досить перейняти дух спільного діла.

«Як наш безсмертний едельвейс» (Із сповідей Петра Скунця) – праця, писана як передмова до видання творів поета вже посмертно, однак через те, що вийшла з-під пера в ті трагічні дні, на ній печать трагізму та непоправної втрати видатного творця, місце якого в українській літературі вже ніхто не займе, бо видатний поет – унікум; він сам залишиться на своєму місці в безсмерті своєї творчості. «Петро Скунець – поет-стихія, поет пробуджень, неспокою та нескореності. Він, як гірський потік, котив валуни їдких, викривально-вбивчих до афористичної влучності, строф. Як на вчорашнє скайданізоване тоталітарне радянське суспільство, так і в адресу нинішніх «будівничих»... Така передмова гідно «заспіває» книги Петра Скунця, – поки що в українській критиці гіднішого нема.

Якщо йдеться про «сьогодні», то дослідник, звісно, не міг оминати в сув'язі з головною ідеєю «верлібрової» епохи в українській поезії, взявши до уваги «найверлібріші» верлібри Василя Голобородька, Василя Герасим'юка, Романа Кудлика. Це не «нове вино» в «старих бурдюках». Ці поети, як аналізує Т. Салига, внесли не лише свіжість в естетику вірша, але й освіжили сприйняття багатьох «політизованих» тем і мотивів, що стало запереченням настирних викликів деяких надто «європеїзованих» авторів, ніби чисто асоціативна лірика вводить нас у розкриті обійми Західної Європи й може бути на теренах України хоч би тривалою... Таки Франкові інвективи «Із секретів поетичної творчості» продовжують бути актуальними й тепер, а тим паче – за гостроти викликів, що супроводжують «воздвиження». І «модерн» в істинного таланту вміє співіснувати з «традицією», коли йдеться про найдорожче...

Степан Пушик – з-під Карпат, Микола Петренко – з Полтавщини, віддалені за стильовими ознаками, мовним арсеналом, хоч і близькі за багатогранністю жанровою, та тісно єднаються у найголовнішому – в тематичному напрямі поезії, де, як пише дослідник, «є колізія захисту рідної мови і культури, творчої свободи...», – що й привело цих поетів на всеукраїнський «збір» під одним величавим «дахом».

Назву статті про Богдана Стельмаха автор вивів у заголовок всієї книги. І дуже влучно. Творчість цього поета – в ключі традиційному, а не можна твердити, що чимсь вона не сучасна чи в чомусь «відстає» від модерної з огляду на те, що «традиція» вже ніби «приїлася». Богдан Стельмах своїм розлогим талантом зміг примусити запрацювати «традицію» настільки високо, свіжо, що вона під його пером стала об'єднавчим началом творчих епох від «вчора» до «сьогодні». Тому Т. Салига в своїй праці має повне право сказати: «Стельмахова поезія – це храм пам'яті, який поет споруджує із цеглин героїчної української історії, це славні співи синам народу, або, сказавши його словами, – це «тернова, у вінок завита, віть». Двадцяте століття спонукає його до лірико-публіцистичних роздумів про стрілецьку епопею, героїчну легенду Крут, дивовижні подвиги упівців».

А що ж роблять на цьому «зборі» «будівничих храму» Леонід Талалай, Петро Перебийніс, Віктор Грабовський? Що роблять поети, яким (за словами І.Франка) в значній мірі «серце ... вижерла гадюка» (в ті часи з багаторічної газетярської праці, коли весь творчий запал поглинала рутинна «випускової» необхідності)?

Зрозуміло, було б дуже дивно, якби Тарас Салига, літературознавець такої потужної сили, гідного рівня, та переводив аналіз поезії визначних талантів лише в русло політичного чи соціального дискурсу; книга «Воздвиження храму» якраз є повним підтвердженням тези Миколи Ільницького про унікальний стиль професора, в якому зміло поєднується «аналітичне начало з публіцистичним», ажде, аналітик легко дає собі раду як з лірико-публіцистичним «началом» у поезії, так і з ліричним... тому під одним «дахом» теми «воздвиження» в нього близько сусідують та співживуть Євген Маланюк і Микола Вінграновський, Василь Стус, Ліна Костенко та Ігор Калинець... Тому тут вписується і голос Петра Перебийноса, у якого: «Україна для нього – не публіцистичний «топонім», а кров і плоть, він з правічних коренів увесь у ній, а вона в ньому, вона – його найвища сповідь і причастя». Чи таке: «Дуб і калина – можуть, сила, міцність, краса, врода, ніжність... усе це «біблія» української символіки. Звідси й ліричний струмінь поетової «ораторії»: «Україно! Я гіркою мовою калини присягаю вічності твоєї». У «штрихах до портрета Віктора Грабовського «Художня аксіома «Дерева слова» теж віртуозно знайдені ті точки дотику, – що роблять поезію цього поета необхідним «будівельним матеріалом» про нього написано: «Віктор Грабовський не належить до тих поетів, яких можна ставити в перші рядки «колони»... він належав до тих, хто начеб стояв збоку цієї колони і спостерігав за її «маршем». Когось він щиро вітав... над кимсь мовчки іронізував, до когось був байдужий, плекаючи в душі власний вірш, молячись до генія народу великого Івана Франка...» І ще... з його поезією дослідник поєднує фразу: «Художня правда – це уявна правда, правда страждань, любові, надії, віри...»

Отже, й апофеозом усієї книги можна вважати віру, надію, любов! – ці «богословські чесноти», як писав митрополит Андрей Шептицький у своїй книзі «Християнська праведність», що «безпосередньо лучать душу з Богом», «вірою пізнаємо Бога, бо він себе дав пізнати об'явленням; надією надіємося осягнути Бога; любов'ю хочемо Бога, оцінюючи Його доброту над усе, а це робимо тому, бо Він у собі є достойним усякої любові». У цьому контексті доречно й поєднується «метафізичний тезаурус медитативної ліро-епіки Тараса Унгуряна», з його рядками «Покайся, Каїне, покайся, Повстань з гордині та омани».

«Герменевтична філософія» книги «Воздвиження храму» Тараса Салиги, таким чином, виводить читача на історично-філософський висновок, який співзвучний із тезою видатного англійського історика Арнольда Тойнбі з його праці «Дослідження історії» про «Почуття Єдності», що розбуджує в народі «прагнення до політичної єдності», а відтак забезпечує «процес об'єднання суспільства в світову державу».

«Диспут» поетів у книзі якраз і має на меті через духовний катарсис укріпити єдність українського народу в Українській «світовій державі».

«REZISTANS» IMPERATIVE OF TARAS SALIGA

L. I. Riznyc

Lviv regional organization NSPU

The article is the reflection about the book of study literature works of Taras Saliga „Vozdvigennya temple”.

Key words: *Ukrainian literature, poetry, literary criticism, criticism, style, vivid system*